

PAPER DETAILS

TITLE: BİR GRAVÜR ÜZERİNDEN CÂNİBÎ ALİ PASA'NIN VIYANA'YA ALAYLA GİRİSİNİN
DETAYLARI (23 AGUSTOS 1740)

AUTHORS: Hüseyin Onur Ercan

PAGES: 11-39

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/4073724>

BİR GRAVÜR ÜZERİNDEN CÂNİBÎ ALİ PAŞA'NIN VİYANA'YA ALAYLA GİRİŞİNİN DETAYLARI (23 AĞUSTOS 1740)

Hüseyin Onur Ercan *

Öz

Osmanlı elçilik heyetlerinin imparatorluk başkenti Viyana'ya alayla girmesi, şehre en yakın menzil olan Schwechat'ta elçilerin kayzeri yetkililerle yaptığı görüşmeler neticesinde muayyen bir günde ve belli teşrifat kaidelerine göre icra edilirdi. Bu merasim diplomatik misyonun, sultanî nâmeleri Habsburg hükümdarına teslim etmek kadar, çok önemli bir parçasıydı. Şehre giriş törenleri, en azından 18. yüzyıl ortalarına kadar, kortejin geçeceği güzergâh üzerinde dizilen büyük kalabalıklar tarafından seyredilir, merasimin ayrıntıları başta Habsburg teşrifat zabıtlarına olmak üzere çağdaş rapor, mektup ve gazetelere yansır. Bakır gravür (*Kupferstich*), Avrupa'da gelişmesi üzerine, bu tür törenleri tasvir etmek için giderek daha fazla kullanıldı. 1740 yılına gelindiğinde gravürün ortaya koyabildiği ayrıntılarda ulaştığı seviye bir fotoğrafı andıracak ölçüdeydi.

Bu makalede, 18. yüzyılda Viyana'ya gelmiş sabık iki Osmanlı büyük elçisi İbrahim paşaların gravür örneklerine bakıldıktan sonra, 922 kişi ve 1200 binek ile yük hayvanıyla muazzam bir kafiye sahip Osmanlı büyük elçisi Cânibî Ali Paşa'nın 23 Ağustos 1740'ta Viyana'ya girişi, bu merasimi 99 zümre ve 14 sıra hâlinde gösteren Alman gravürcü Elias Baeck'in mükemmel ve açıklamalı tören alayı gravürü üzerinden ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Cânibî Ali Paşa, Osmanlı-Habsburg diplomasisi, Viyana, alay, merasim.

* Dr. Öğr. Üyesi, Türk-Alman Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, Şahinkaya Cad. 106, 34820 Beykoz / İstanbul, ercan@tau.edu.tr, Orcid-ID: <https://orcid.org/0000-0001-5708-6739>

Details of Canibi Ali Pasha's Entry into Vienna with a Parade from an Engraving (August 23, 1740)

Abstract

The entry of Ottoman envoys into the imperial capital Vienna by parade was carried out on a specific day and according to certain rules of ceremony, following the negotiations of the envoys with the Kaiser's officials at Schwechat, the nearest station to the city. This ceremony was a very important part of diplomatic missions, as was the delivery of sultanic letters to the Habsburg monarch. At least until the mid-18th century, the entry into the city was watched by a large crowd lined up along the route of the cortege, and the details of the ceremony were reflected in contemporary reports, letters and newspapers, especially in the Habsburg register of ceremonies. Due to the development of copper engraving (*Kupferstich*) in Europe, it was increasingly used to depict such ceremonies. By 1740, the level of detail that engraving was able to reveal was reminiscent of a photograph.

This article, after analyzing the engravings of two former ambassadors Ibrahim pashas who came to Vienna in the 18th-century, discusses the entry of the Ottoman ambassador Cânibî Ali Pasha into Vienna on August 23, 1740 with 922 people and a huge caravan of 1200 mounts and pack animals on the basis of the excellent and annotated engraving by the German engraver Elias Baeck, which shows the procession in 14 rows with 99 ranks.

Keywords: Canibi Ali Pasha, Ottoman-Habsburg diplomacy, Vienna, parade, ceremony.

Giriş: Cânibî Ali Paşa'nın 1740-41 Yıllarındaki Büyük Elçiliği

Rusya'nın Osmanlı İmparatorluğu'na 1735 sonbaharında savaş açmasıyla Osmanlıların Pasarofça Antlaşması'ndan (21 Temmuz 1718) beri batı sınırlarında hâkim olan barış dönemi sona erdi. Kutsal Roma Alman İmparatoru VI. Karl (1711-1740), Rusya'yla 1726'da akdedilmiş ittifaka binaen, önce iki taraf arasında başarısız bir arabuluculuk denemesi yaşadıktan sonra 1737 yılında müttefikinin yanında savaşa dâhil oldu. Neticede Osmanlı İmparatorluğu, Rusya ve müttefikleri Avusturya'ya karşı 1736-1739 yılları arasındaki – 1736 yılından itibaren Rusya'yla ve 1737 yılından beri de Habsburglarla – iki cepheli savaşlardan, Fransa'nın garantörlüğü altında ve arabuluculuğu ile hem Rusya hem de Avusturya ile ayrı ayrı imzalanan Belgrad Antlaşması'yla (18 Eylül 1739) kârlı çıkmasını bildi. Osmanlı-Avusturya antlaşmasının yirmi ve yirmi birinci maddeleri, her iki tarafın

birbirine büyük elçiler sevk etmesini gerektirmekteydi.¹ Bu karşılıklı büyük elçi mübadelesi, tıpkı Karlofça (1699) ve Pasarofça (1718) antlaşmalarında olduğu gibi taraflar arasındaki dostluğun yeniden kurulması, antlaşmanın sağlamaştırılması ve sözleşmenin doğrulanması amacına mâtuf idi. Osmanlılar ve Habsburglar, bu mühim görevi ifa etmeleri için deneyimli bürokratları Cânibî Ali Paşa (en geç 1690-20 Nisan 1743) ile Kont (Graf) Anton Corfiz von Ulfeld'i (1699-31 Aralık 1760) tayin etmeyi uygun gördü.

Cânibî Ali Paşa, şehre girdiği 23 Ağustos 1740 ile şehirden ayrılacağı 25 Mayıs 1741 tarihleri arasında dokuz ay beş gün boyunca Viyana'da ağırlanmış, devletin ihtişamını temsil etmekten başka yoğun bir diplomasi trafiği içinde bulunmuş, bilhassa Osmanlı tebaasının ticarete müteallik meseleleriyle meşgul olmuştu. Cânibî Ali Paşa'nın kendisini öncekilerden ayıran birçok özelliği barındıran Viyana büyük elçiliği, 2024 yılına kadar yerli-yabancı araştırmacılarca müstakil olarak ele alınmamış ve belli ki ihmâl edilmiş bir konu olmakla birlikte, ilk defa tarafımızca monografik bir çalışmayla akademik camianın istifadesine sunulmak üzere hazırlanmış bulunmaktadır.² Bu makalede – tekrara düşmemek için – paşanın diplomatik misyonuna değil, kitabımızda kısaca temas etmekle yetindiğimiz ve ayrıca ele alacağımızı ifade ettiğimiz veçhile³ gravür üzerinden şehre girişi konusuna odaklanılacaktır. Aşağıda görüleceği üzere bir Osmanlı diplomatının şehre girişini tasvir eden bir tek gravür ve bu gravürün detayları, müstakil olarak ele alınabilecek hacim ve önemdedir.

18. Yüzyıl Gravürlerinde Osmanlı Büyük Elçilerinin Viyana'ya Girişi

15. yüzyıl ortalarına kadar geri götürülebilecek⁴ gravürün teknik ve sanatsal gelişimi çok hızlı gerçekleşmiştir ve yelpazesi alabildiğince geniş konuların tasvir edildiği sayısız örneklerle doludur. Gravürün ünlü kişilerin portrelerinde olduğu kadar, okuma-yazma oranı düşük olan Yeni Çağ insanına tarihî hadiseleri anlatırken de yoğun biçimde kullanıldığı bilinmektedir. 15.-16. yüzyıllarda elden ele dağıtılan ve resimli broşür/el ilanı (Alm. *Flugblatt/Flugzettel*) olarak basılan genellikle tek sayfalık çalışmalar, 17. ve 18. yüzyıllarda artış gösteren kitap dükkânlarının vitrinlerini süsler hâle geldi. Arzdaki bu artışın, taleple doğrudan ilişkili olduğu kolaylıkla söylenebilir. Üstelik gravür, yalnızca sıradan vatandaşa değil, elit çevrelere

¹ BOA, A.DVNS.NMH.d. 7, s. 523.

² Hüseyin Onur Ercan, *Cânibî Ali Paşa. Habsburg Viyanası'nda Son Osmanlı Büyük Elçisi (1740-41)*, VakıfBank Kültür Yayınları, İstanbul 2024.

³ Ercan, *Cânibî Ali Paşa*, s. 213.

⁴ Bilinen en eski bakır levha gravürün, ismi meçhul Alman “usta”ya (Alm. *Meister*) ait 1446 tarihli “İsa’nın Çarmıha Gerilişi” (“Die Geißelung Christi”) adlı tek yaprak eser olduğu söylenir, bk. Friedrich Lippmann, *Der Kupferstich*, Berlin 1905, s. 19. Bu noktada makalenin ilgili hakeminin değerli yorumunu aynen aktararak kendisine teşekkür ederim: “gravürlerde dini sembollerden dini dışlamayan devlet imgelerine geçiş bu dönemin en temel özelliğidir.”

de hitap etmekteydi. Bir gravür resmin ilk defa basılması meşakkatli iken, aynı gravürün yüzlerce kez basılması kolay ve satıldığı takdirde maliyetini fazlasıyla çıkarmaktaydı. Bu nedenle basım evleri için cazip bir kazanç yolu olarak fark edilmesi gecikmedi. Neticede hemen hemen her konuda, bazen de aynı konuda farklı versiyonlara sahip gravürler, Avrupa'nın – büyük ve kalabalık olan başta olmak üzere – birçok şehrindeki matbaalarda vücuda getirildi.

Avrupa menşeli zengin gravür külliyyatının tarihi, hususen Osmanlı tarihine ışık tutabilecek yönleri azımsanamayacak sayıda ve önemdedir. Osmanlı diplomasi tarihine katkısı bakımından öne çıkan tarafı ise Avrupa'ya gönderilen Osmanlı elçilerinde görülmektedir. Bir elçiliğin – hangi memleketten olursa olsun – Habsburg başkentindeki günleriyle irtibatlı ilk zirvesi, birkaç yüz kişi ve sayısız binek ve yük hayvanından oluşan alayı hayretler içinde izleyen halk için seyir zevki yüksek bir gösteri olan geçit töreni idi. Viyana, bu bakımdan hiç değilse 16. yüzyıldan beri Hristiyan ve Müslüman çok sayıda alayın yürüyüşüne sahne olmuş bir şehirdi. Bir Osmanlı kafilesinin gelişi, en azından 18. yüzyıl ortalarına kadar, ahali nezdinde ilgi ve merakını kaybetmemiş bir hadiseydi, denilebilir. Zira Viyana'ya gelen diğer Müslüman memleketlerin (örneğin Fas, Tunus, Cezayir, Trablusgarp,⁵ Safevî ve Tatar (Kırım)) elçileri ne önem ne de ihtişam bakımından Osmanlılarla boy ölçüşebilirdi.

Osmanlılarla alâkalı şehre giriş temasının işlendiği gravürlerin 18. yüzyıldaki örneklerine, yani Cânibî Ali Paşa'nın selefi olan son iki büyük elçi İbrahim Paşa (1700) ile Silahdar İbrahim Paşa'nın (1719) şehre girişlerini gösteren gravürlere baktığımızda, kalabalık elçilik heyetinin tek bir sayfa üzerinde gösterilmesi probleminin, bütün alayın kıvrılarak ilerleyen uzun kuyruklu bir yılan şeklinde tasvir edilmesiyle aşıldığını görüyoruz. 1700'deki heyetin 571⁶ ve 1719'dakinin 763⁷ kişiden oluştuğu düşünüldüğünde, bunun isabetli ve zaten mecburî bir çözüm olduğu söylenebilir. Heyet mevcudu dışında binek ve yük hayvanları da muazzam sayılardaydı. 16 Ekim 1699'da Edirne'den yola çıkan⁸ kafilede 450 at, 180 deve ve 120 katır bulunuyorken, 1719'da sayılar 605-645 at, 180-212 deve ve 98-100 katır şeklindeydi.⁹ Şimdi bu iki alayın çağdaş gravürlerine bakalım. İbrahim Paşa'nın 30 Ocak 1700 tarihinde gerçekleşen şehre giriş merasimi, Nürnbergli Alman kitap

⁵ Karl Teply, "Türkische Gesandtschaften nach Wien 1488-1792", *Österreich in Geschichte und Literatur*, 20, (1976), s. 16.

⁶ Murat Uluskan, "Bir Osmanlı Elçisinin Yolculuk Hazırlığı: İbrahim Paşa'nın 1699 Avusturya Elçiliği", *Türklük Araştırmaları*, 20, (2008), s. 255.

⁷ Hüseyin Onur Ercan, "Rıdvan Ağa'dan Süleyman Bey'e (1634-1774): Osmanlı Elçilik Heyetlerinin Avusturya Devlet Arşivindeki İzleri", *Osmanlı Araştırmaları*, 56, (2020), s. 78.

⁸ Uluskan, "Bir Osmanlı Elçisinin", s. 255.

⁹ Ernst D. Petritsch, "Türken in der Wiener Vorstadt: Osmanische Großbotschaften nach Wien im 18. Jahrhundert," *Die Türkenkriege des 18. Jahrhunderts: Wahrnehmen – Wissen – Erinnern*, haz. Wolfgang Zimmermann ve Josef Wolf, Regensburg 2017, s. 111.

yayımcısı ve satıcısı Adam Jonathan Felsecker'in (9 Nisan 1683-10 Mayıs 1729)¹⁰ imzasını taşımaktadır. 1700 yılına tarihlenmiş olan gravür Nürnberg'de basılmış olup 38 x 30,3 cm ebatlarındadır ve Türkçesiyle "Türk Büyük Elçisi İbrahim Paşa ve Maiyetinin Şehre Girişi ve Bunu Görkemli Bir Şekilde İfası"¹¹ başlığına sahiptir (Görsel 1).¹²

15

Görsel 1. İbrahim Paşa'nın 1700'de Viyana'ya Alayla Girişi (Wien Museum, Inv.-Nr. 198952)

¹⁰ Yayımcı bir aileden gelen ve 1701'den beri yayımcı, 1710'dan beri yayımcı ve kitap satıcısı olan Adam, kendisine dedesi Wolfgang Eberhard Felsecker (ö. 1680) ve babası Johann Jonathan Felsecker (ö. 1693) üzerinden intikal eden mirası ömrünce sürdürmüştür, bk. Christoph Reske, *Die Buchdrucker des 16. und 17. Jahrhunderts im deutschen Sprachgebiet. Auf der Grundlage des gleichnamigen Werkes von Josef Benzing*, haz. Michael Knoche ve Sven Kuttner, Wiesbaden 2015, s. 811-813.

¹¹ "Einzug und prächtige Einbekleidung des Türkischen GroßBotschafters İbrahim Paşa & c."

¹² Adam Jonathan Felsecker, *Einzug des osmanischen Botschafters Ibrahim Bassa in Wien am 30. Jänner 1700* (Bild und Bericht), 1700, Wien Museum, Inv.-Nr. 198952, son erişim tarihi: 29.01.2024, <https://sammlung.wienmuseum.at/objekt/370878-einzug-des-osmanischen-botschafters-ibrahim-bassa-in-wien-am-30-jaenner-1700-bild-und-bericht/>.

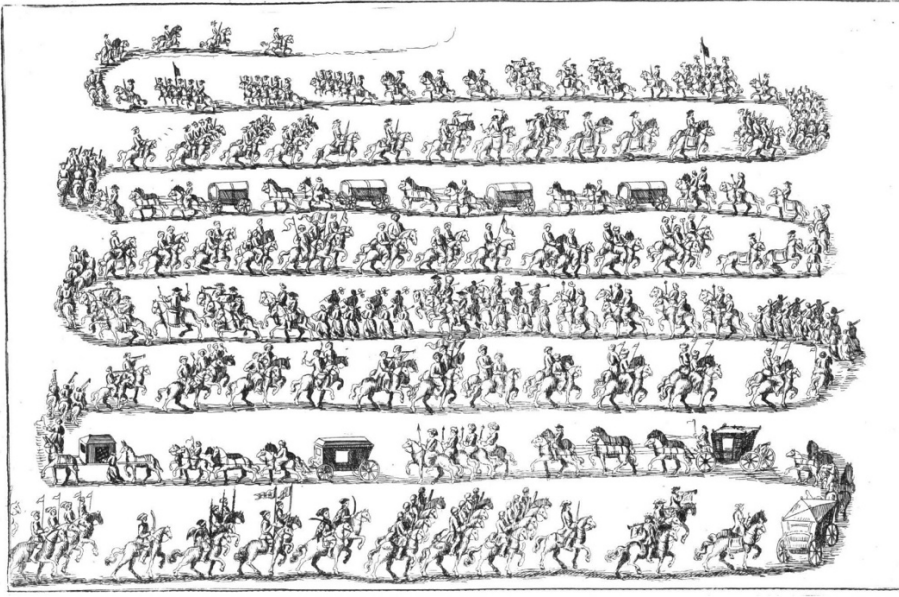
Numaralandırılmış heyet mensuplarının (mor okla gösterilmiştir) tasviri perspektif kazandırılarak, yani sabit bir noktaya göre uzaklıklarını ve duruşlarını canlandıracak şekilde üç boyutlu olarak resmetme metodu ile hazırlanmıştır. Büyük elçilik alayı kıvrılarak suricine Kärntner Kapısı'ndan girmektedir (kırmızı okla gösterilmiştir), şehrin burçları ile ünlü Aziz Stephan Katedrali belirgindir (mavi okla gösterilmiştir). Gravürün üst kısmında oval daireler içinde Kayzer Leopold (Leopoldvs) ve Sultan II. Mustafa (Mvstapha) birbirine dönüktür, sağ ve sol yanları barışın rumuzu zeytin dallarıyla süslenmiştir (yeşil oklarla gösterilmiştir). Gravürün alt kısmında ise biri erkek diğeri kadın yan yana iki kişi oturmaktadır ve oturtuldukları kaidenin ortasında bir bölünmüş arma (sarı okla gösterilmiştir) bulunmaktadır. Bu bölünmüş arma son derece ilginçtir: Hanedan arması (Alm. *heraldisch*) olarak sağda (yani seyirciye göre solda) kırmızı-beyaz-kırmızı şeritli Avusturya arması (Neuösterreich); yine hanedan arması olarak solda ise Macaristan arması (Neuungarn) yer almaktadır. İki figür alegorik kişileştirmelerdir: savaş (Lat. *bellum*) ve adalet (Lat. *iustitia*). İzleyiciye göre sağdaki figür sağ elinde kılıç olan bir kadındır, sol elindeyse bir çift terazi bulunur, yani tipik Justitia'nın (adalet) niteliklerine sahiptir. Soldaki figür genç bir adam, muhtemelen silahsız bir savaşçıdır. Genç adam elinde sarmaşığa dolanmış, yani savaş silahı olarak kullanılmamış bir kılıç tutar, bu da muhtemelen savaşı kişileştirir. İkisi birbirlerine sokulurlar ve birbirleriyle dostluk içindedirler. Kaidede yer alan yazıya gelince, “tandem Pax Aurea parta est” cümlesi şu şekilde tercüme edilebilir: “Sonunda altın / parlak barış kazanıldı / ortaya çıkarıldı.”

Cümlelerin tamamını anlamak için, muhtemelen tam olarak yazılmayan ancak sadece gravürde gösterilen “bağlantı” kelimesini (Lat. örneğin “coniunctio”nun altıncı durumu [bir “Ablativus instrumenti”] olan “coniunctione”) dâhil etmemiz gerekir. O zaman cümle “[Coniunctione] Iustitiæ [et] Belli tandem Pax Aurea parta est” şeklini alır; Türkçesiyle, “Adaletin savaşla birleştirilmesiyle sonunda parlak barış kazanıldı.”¹³

Aynı büyük elçinin şehre giriş alayının – hemen hemen aynı – tasviri, bu kez müellifi bilinmeyen ve 1702’de yayımlanmış bir eserde de bulunmaktadır (Görsel 2).¹⁴

¹³ Latince yardımını esirgemeyen kıymetli Prof. Dr. Thomas Winkelbauer hocaya teşekkürü bir borç bilirim.

¹⁴ *Gründ- und umständlicher Bericht von denen römisch-kayserlichen wie auch ottomannischen Gross-Botschaften, wodurch der Friede oder Stillstand zwischen dem aller-durchleuchtigst-grossmächtigst- und unüberwindlichsten römischen Kayser Leopoldo primo und dem Sultan Mustafa Han III. den 26. Januarii, 1699 zu Carlowitz in Sirmien auf 25. Jahr geschlossen und darauß auch denen respective Höffen zu Wienn und Constantinopel bestätigt worden*, Viyana 1702, son erişim tarihi: 29.01.2024, <https://gdz.sub.uni-goettingen.de/id/PPN476413826?tiny=%7B%22view%22%3A%22info%22%7D>.

Görsel 2. İbrahim Paşa'nın 1700'de Viyana'ya Alayla Girişi (*Gründ- und umständlicher Bericht*, s. 50)

İki gravür arasındaki benzerlik dikkat çekicidir. Bundan dolayı A. J. Felsecker'in çalışmasının Görsel 2'ye örneklik teşkil ettiğini söylemek herhâlde yanlış olmaz. Bunun dışında ilk gravürde heyet mensupları numaralandırılmış olup altında açıklamalar bulunuyorken, bu gravürde yalnızca tasvirlerle rastlıyoruz.

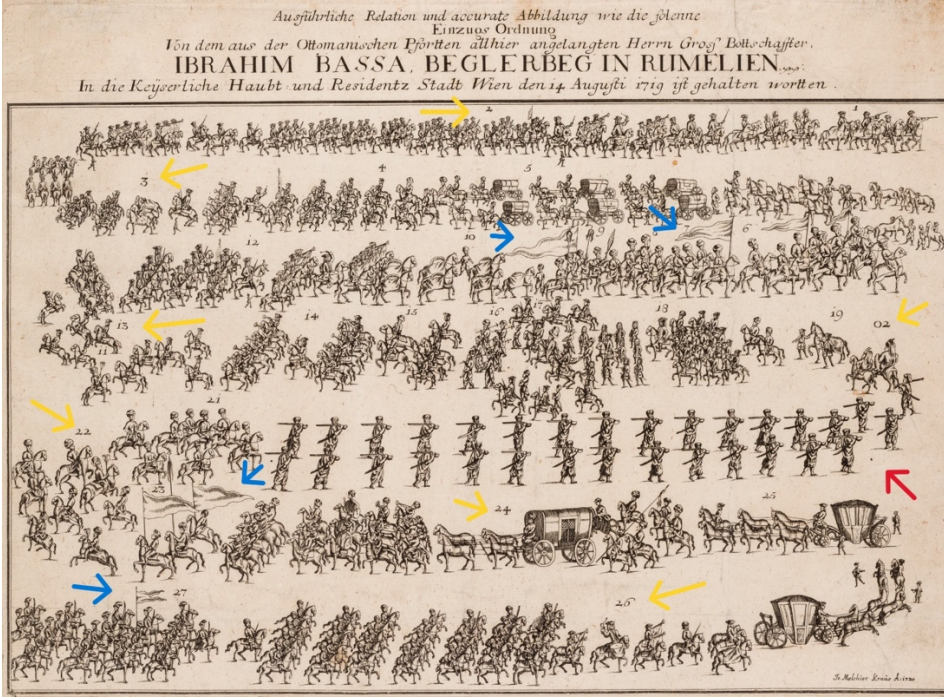
18. yüzyılda Viyana'ya izamı söz konusu olan ikinci büyük elçi Silahdar İbrahim Paşa'nın 1719'daki şehre giriş alayının Augsburglu bir yayımcı ailenin mensubu genç Johann Melchior Kraus'un (1696-8 Nisan 1725)¹⁵ imzasının taşıdığını görüyoruz (Görsel 3).¹⁶ Matbaacı ve aynı zamanda gravürcü olan – tahminlere göre – babası Johann Ulrich Kraus'un (1655-1719)¹⁷ vefatını müteakiben aile mesleğini sürdüren ressam ve gravürcü Melchior Kraus hakkında literatürde pek az bilgi bulunmaktadır; ömrü iktifa etmediğinden geriye pek fazla

¹⁵ *Allgemeines Lexikon der Bildenden Künstler von der Antike bis zur Gegenwart*, c. 21, haz. Hans Vollmer, Leipzig 1927, s. 439.

¹⁶ Johann Melchior Kraus, "Ausführliche Relation und accurate Abbildung wie die folenne/ Einzugs Ordnung/ Von dem aus der Ottomanischen Pfortten/ allhier angelangten Herrn Grossbottschaffter/ Ibrahim Bassa ...", 1719, Wien Museum, Inv.-Nr. 41207, son erişim tarihi: 01.02.2024, <https://sammlung.wienmuseum.at/objekt/105801/>.

¹⁷ *Neue Deutsche Biographie*, c. 12 (Kleinhans-Kreling), haz. Historischen Kommission bei der Bayerischen Akademie der Wissenschaften, Berlin 1980, s. 689; *Allgemeines Lexikon der Bildenden Künstler*, c. 21, haz. Hans Vollmer, Leipzig 1927, s. 440.

eser de bırakamamıştır.¹⁸ Hâl böyle olsa da, bu az sayıdaki eserlerden birisi, Osmanlı diplomasi tarihiyle yakından alakalı bir çalışmaya tesadüf etmiş ve bizim de kendisini zikretmemize vesile olmuştur. Silahdar İbrahim Paşa hakkında 50 x 39,5 cm ebatlarında, yine numaralandırılmış heyet mensupları (sarı okla gösterilmiştir) ve – hacim bakımından geniş yer tutacak olması ve makalenin asıl odağında olmamasından ötürü bu kısma yer vermediğimiz – ilgili açıklamalara sahip bu gravürün başlığı şu şekildedir: “Bâbiâli’den Buraya İntikal Etmiş Olan Sayın Büyük Elçi Rumeli Beylerbeyi İbrahim Paşa’nın Kayzerî Baş- ve İkamet Şehri Viyana’ya 14 Ağustos 1719’da Duhul Eden Tören Alayının Detaylı Açıklamaları ve Sahih Tasviri.”¹⁹

Görsel 3. Silahdar İbrahim Paşa’nın 1719’da Viyana’ya Alayla Girişi (Wien Museum, Inv.-Nr. 41207)

¹⁸ Az sayıdaki örneklerden biri için “Yeni doğan İsa’nın Yusuf ve Meryem ile birlikte tasviri” başlıklı ve 1720 yılına ait gravürüne bakılabilir: Johann Melchior Kraus, “Darstellung des neugeborenen Jesu mit Joseph und Maria”, Herzog August Bibliothek, Graph. A1: 1401, son erişim tarihi: 05.02.2024, <http://diglib.hab.de/?grafik=graph-a1-1401>.

¹⁹ “Ausführliche Relation und accurate Abbildung wie die solenne / Einzugs Ordnung / Von dem aus der Ottomanischen Pforten / allhier angelangten Herrn Gross Botschaffter / Ibrahim Bassa, Beglerbeg In Rumelien / In die Keijserliche Haupt- und Residentz Stadt Wien den 14 Augusti 1719 ist gehalten worden.”

Bu gravürü 1700'dekinden ayıran birçok unsur hemen dikkati çeker. Bir kere kompozisyonun neredeyse merkezinde, tüfekleri omzunda – metnin açıklamasında elli adet olduğu söylenen – yeniçerileri görmekteyiz (kırmızı okla gösterilmiştir). Ayrıca tasvir, bir resmigeçitten ziyade sanki sefer yolundaki bir ordunun ilerleyişini andırmaktadır. Yeniçerilerin bu gravürde yer alıp örneği verilen diğer gravürlerde yer almayışının net bir izahını ortaya koymak güçtür. Bunun sebebi gravür sanatçısının tercihinine bağlı olabileceği gibi gravürü sipariş edenin özel isteğine dayanıyor olması da ihtimal dâhilindedir.

Bu bahiste son olarak, 1700 ile 1719'daki gravürler arasındaki benzerliklerin, perspektif, yılan gibi kıvrılan alay, alayın sol alt çerçeveden başlayıp sağa doğru belirli bir düzende ilerlemesi, alayda yaya, atlı ve at arabalarının görünmesi, dalgalanan bayraklar bulunması (mavi oklarla gösterilmiştir) bakımlarından olduğu söylenebilir.

Bir sonraki gravüre geçmeden evvel, İbrahim paşaların nasıl tasvir edildiğine yakından bakalım, zira gravürler arasındaki belki de en büyük fark, kendisini özellikle detayda göstermektedir. Bu sayede gravür işçiliğinin İbrahim Paşa için 1700 ve 1702, Silahdar İbrahim Paşa içinse 1719 yılında nasıl bir gelişme kaydettiği daha net anlaşılabilir. Büyük elçi tasvirleri yan yana getirildiğinde ortaya şu şekilde bir sonuç çıkmaktadır:

Görsel 4. Gravürlerde Osmanlı Büyük Elçileri (solda 1700, ortada 1702, sağda 1719)

Görüldüğü üzere 1700 yılında 17 numarayla işaretli güya elçiyi tasvir eden gravürden nerede ise hiçbir şey anlaşılmazken, 1702 ve 1719'daki örneklerde hiç değilse elçiler başlarındaki kavuktan ayırt edilebilmektedir. Ancak tasvirler, yüzün seçilmesine imkân tanımamaktadır. Sağdaki hariç sol ve ortadaki gravürde elçiler, ön ayaklarından biri havada bir at üzerindeyken, ilginç bir şekilde sağdaki gravürde elçinin bindiği atın her iki ön ayağı da havadadır ve atın sanki şaha kalktığı izlenimini vermektedir. Soldaki tasvirde elçi soldan sağa doğru ilerlerken, diğer gravürlerde sağdan sola doğru ilerlemektedir. Her üç gravürde de elçi, hemen

sağında ve solunda olmak üzere birer refakatçi ile resmedilmiştir; bu refakatçiler Habsburglu görevlilerdir ve batılı tarzda şapka takmaktadırlar. Son olarak, sol ve ortada yer alan gravürlerdeki gölge çizimlerinin sağdaki gravürde bulunmadığı ve elçinin kıyafetinin arkaya doğru uzayarak dalgalandığı görülmektedir.

Cânibî Ali Paşa'nın Şehre Girişine Dair Elias Baeck İmzalı Gravür

Alman ressam, kartograf ve gravür sanatçısı Elias Baeck (1679-1747), Roma'da eğitim gördüğü sırada "kahraman cesareti" (Alm. *Heldenmuth*) müstear ismini aldı. 1705'te Venedik'te bulunuyorken, daha sonra uzun süre Laibach'ta (günümüzde Slovenya'nın başkenti Ljubljana) yaşadı, ardından Augsburg'a taşındı ve burada 1747 yılında 68 yaşındayken öldü. Gravür alanındaki çalışmalarıyla ün kazanmış olan Baeck'in bunun dışında hazırladığı kitaplar da mevcuttur.²⁰ Bakır hakkâk resimlerine konu olan ana çalışmaları portreler, manzaralar, savaşlar, taht törenleri ve bunun gibi tarihi hadiseler üzerinedir. Bazı gravürlerindeki imzası yalnızca "E. B. a. H." ("Elias Baeck alias [namıdiğer] Heldenmuth") şeklindedir.²¹ Bunun dışında hayvan, bitki ve böcekleri de resmetmiştir.²² Baeck'in sipariş üzerine Habsburglar için çok sayıda iş yaptığı ve bunların Habsburg tarihinin köşe taşlarından olduğu görülmektedir. Misal olarak Maria Theresia ile Franz Stephan'ın 1736'daki izdivaç töreninin,²³ yine Maria Theresia'nın 1743 yılında Prag'da Bohemya tâcını taktığı merasimin²⁴ gravürleri verilebilir.

Baeck imzalı Cânibî Ali Paşa'nın Ağustos 1740'ta Viyana'ya duhulünü gösteren ve son derece nadir bulunan (biz yalnızca bir yerde bulabildik) gravür, 44,2 x 34,1 cm ebatlarındadır ve 1740 yılına tarihlenmiştir. Bu, sanatçının bu sırada Viyana'da olduğuna işaret eder. Bunun teyidini yapmak da mümkündür; 22 Ekim 1740'ta Viyana'da vefat eden Kayzer VI. Karl'ın cenaze töreni alayını, yine Baeck'in hazırladığını görmekteyiz.²⁵ Aşağıda detaylı tahlili ve yukarıdaki diğer gravür örnekleriyle mukayesesı yapılacak olan bu gravür, sanatçının yaşadığı Augsburg'da basılmıştır. Gravür sanatçıları genel çalışma tarzı olarak merasim, balo, resmigeçit,

²⁰ Bir misal için bk. Elias Baeck, *Curieuses und merckwürdiges Gespräch zwischen einem Augspurger und Franckfurter da einer dem andern von dem Hochpreißlichen Reichs-Vicariats-Hof-Gericht allhier in Augspurg, wie auch von der Wahl und Crönung eines Römischen Kayzers in Franckfurt ausführlichen Bericht ertheilet, und was bey letzterem denckwürdiges zu sehen sey*, Augsburg 1741.

²¹ *Allgemeines Lexikon der Bildenden Künstler*, c. 2, haz. Ulrich Thieme ve Felix Becker, Leipzig 1908, s. 337.

²² Georg Kaspar Nagler, *Neues allgemeines Künstler-Lexicon oder Nachrichten aus dem Leben und den Werken der Maler, Bildhauer, Baumeister, Kupferstecher, Formschneider, Lithographen, Zeichner, Medailleure, Elfenbeinarbeiter, etc.*, c. 1, Münih 1835, s. 216.

²³ Bk. Wien Museum, Inv.-Nr. 91602/2.

²⁴ Bk. Wien Museum, Inv.-Nr. 199064.

²⁵ Elias Baeck, *Höchst prächtige Leib Begängnus Ibro Römisch-Kayserlichen ... Majestät Caroli des Sechsten, welche zu Wien ao 1740. den 24. Oct. ... gehalten ... Kayserl. Leib-Ordnung und Procession, A[u]gustae] V[indelicorum]*, Augsburg 1740.

düğün, tâc giyme veya cenaze töreni gibi belli bir günde yaşanan / akan bir olaya şahitlik ederken hızlıca eskizler çizer ve notlar alır, müsveddeyi ikmal ve ince işçiliği sonraya bırakırdı; aksi takdirde yaşanan hadiseyi kaçırmak söz konusu olurdu. Ali Paşa'ya dönersek, şehre girişine ait Baeck'in çalışması da Augsburg'da basılmış olmalıdır. Aşağıda göreceğimiz gravür (Görsel 5), nasıl olmuşsa, Amerika'da 1764'te kurulan ve günümüzde ülkenin en prestijli sekiz üniversitesinden (İng. *Ivy League*) Brown Üniversitesi'nin kütüphanesinde bulunmaktadır. Kütüphaneye göre gravürün Baeck'e ait olup olmadığı şüphelidir, bu nedenle ismin yanına soru işareti konulmuştur. "Türk Büyük Elçisi Cânibî Ali Paşa'nın Girişindeki Büyük ve En Görkemli Karşılamanın Ayrıntılı Takdimi" başlıklı gravürün kondisyonu hakkındaysa şu bilgiler verilmektedir: "*Sağlam folyo, matlaştırılmış; kenar boşlukları ciddi şekilde kesilmiş; kirlenmiş, bir parça eksik ve onarılmış; kırılmış.*"²⁶ Gravüre başka yerde rastlanılmadığı için, gerçekten de Baeck'e ait olup olmadığı, karşımızda bir soru olarak bulunmaktadır. Muammerin çözülmesi, 19. yüzyılda Leipzig'de yaşamış nâşir, namlı koleksiyoncu ve sanat eseri tüccarı W. E. Drugulin (1822-1879)²⁷ sayesinde gerçekleşti. Drugulin, dillere destan koleksiyonu hakkında hazırladığı iki ciltlik hacimli kataloğunda, aynı başlıktaki çalışmanın "El. Baeck" imzasını taşıdığını yazmaktadır.²⁸ Dahası, aynı gravürün iki ayrı başlıkta basıldığını (ikincisi Baeck'in müstear ismi *Hermundt* ile) belirtir ve gravürün "Viyana'da tüm kitapçılarda bulunabilir"²⁹ olduğu bilgisini ilave etmektedir. Binaenaleyh koleksiyon listesinden çıkan bu kayıtlar, gravürün Baeck'e ait olup olmadığı şüphesini ortadan kaldırmakta ve ihtiyat payına lüzum bırakmamaktadır.

23 Ağustos 1740 / 30 Cemaziyelevvel 1153 Salı günü bulutsuz bir gökyüzü altında ve sıcak havada gerçekleşen şehre giriş alayı,³⁰ öğleye doğru 11'de Schwechat'tan yola çıkıp tarifsiz bir kalabalık arasında suriçinden geçerek saat takriben 2'de vardığı Leopoldstadt'taki misafirhanelere Baeck'in tasvirine göre şu tertiple ilerledi:

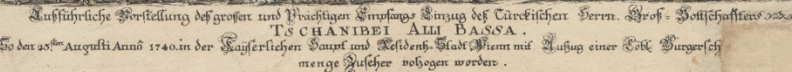
²⁶ Elias Baeck, "Aussführliche Vorstellung dess grossen und Prachtigsten Empfangs Einzug dess Türckischen Herrn Gross-Botschaffters Tschanibei Alli Bassa: So den 23ten Augusti Anno 1740 in ... Wienn" (1740). *Prints, Drawings and Watercolors from the Anne S.K. Brown Military Collection*. Brown Digital Repository. Brown University Library, son erişim tarihi: 02.02.2024, <https://repository.library.brown.edu/studio/item/bdr:233589/>

²⁷ Karl H. Salzmann, "Drugulin, Wilhelm", *Neue Deutsche Biographie*, c. 4 (1959), s. 139-140.

²⁸ Wilhelm Eduard Drugulin ve Leipziger Kunst-Comptoir, *W. Drugulin's historischer Bilderatlas: Verzeichniss einer Sammlung von Einzelblättern zur Cultur - und Staatengeschichte vom fünfzehnten bis in das neunzehnte Jahrhundert*, c. 2, Leipzig 1867, s. 366.

²⁹ "Wien zu finden in allen Buchgewölben."

³⁰ OeStA, HHStA, Zeremonialprotokoll 17 (1739-1740), fol. 194r.

99 zümre ve 14 sıra hâlinde gösterilen Cânibî Ali Paşa'nın 23 Ağustos 1740'taki şehre giriş alayı gravürü, önceki örneklerinden ziyadesiyle kapsamlı ve ayrıntılıdır. Baeck'in mükemmel bir iş çıkardığı, aşağıda tüm zümreler gruplar

hâlinde (Görsel 6-39) tanıtıldığında belirginleşecektir. Yine de gravür hakkındaki ilk intiba bile, Alman gravürçünün bu işe bir hayli mesai harcadığını düşündürmeye yetecek ölçüdedir demek, herhâlde yanlış olmaz. Gravürün meydana gelmesini sağlayanın kim veya kimler olduğunu, dönemin kaynaklarına o gözle bakmış olsak da ortaya çıkarmak mümkün olmamıştır. Sipariş üzerine hazırlanmış olmasında şüphe bulunmamakla beraber siparişi veren (patron), yukarıda ifade edildiği üzere sanatçının Habsburglar için çok sayıda iş yaptığı bilindiğinden kuvvetle muhtemel Viyana sarayıdır. Bununla birlikte bu gravür özelinde patron müteşebbis bir yayıncı, daha düşük ihtimalle de bizzat Baeck olabilir. Şimdi bu zümreleri kronolojik sıralamayla ve yine Baeck'in açıklamalarıyla ele almaya çalışabiliriz.³¹

Görsel 6. 1- Birer at üstünde iki kayzerî süvari. 2- General yardımcısı Teğmen Baron von München 3- General Pallard (aşında [Albrecht Baron de] Pallant). 4- Dragoner von Althan bölüğünden sekiz süvari askeri ve iki Raablî Husar (Macar hafif süvari). 5- Askerî kurye Joseph Chabas. 6-Karabina (kıs namlulu tüfek) taşıyan Karabinier / Grenadier teğmeni Benedict Pissma.

³¹ Aşağıda sıralanan görsellerin – Baeck'in yaptığına kıyasla – daha detaylı ve çok yönlü izahını yapmak pekâlâ mümkündür. Zira onlarca unsuru haiz bu eserin sanat tarihi, resim tarihi, giyim tarihi, askerî tarih, silah tarihi, müzik tarihi, zooloji vs. bilim dallarının araştırma sahasına giren öğeleri bulunmaktadır. Bununla birlikte aşağıda yer alan açıklamalarda yalnızca gravürün kendi Almanca metninin Türkçeye tercümesine yer vermek suretiyle çağdaş alıcısına tam olarak hangi bilgilerin verildiğinin gösterilmesi tercih edilmiştir. Bu sayede aynı zamanda hangi malumatın aktarılmadığı da kendiliğinden ortaya çıkmaktadır.

Görsel 7. 7- Beşli sıra hâlinde, Grenadier komutanı Georg Metzger Schliste'nin yirmi Grenadier süvarisi.

Görsel 8. 8- Kayzerî mirahur Antoni Raner ve altı koşumlu ve yedekli at.³² 9- Yardımcı Nicolaus Probst. 10- Kösleri örtmesi için bir onbaşı Karabinier mangası, sonunda bir onbaşı.

Görsel 9. 11- At sırtında sekiz trompetçi, ortalarında köşen. 12- Ortasında bir husar bulunan iki peyk. 13- Yanında iki yaya olduğu hâlde Dâhilî Belediye Meclisi'nden Yarbay Severin Hueber. 14- Dâhilî Belediye Meclisi bölümü teğmeni Mathias Joseph Kirchberger.

³² Değerli çeviri kontrolüyle naçizane yazıma katkıda bulunan Prof. Dr. Kemal Beydilli hocama teşekkürlerimi arz ederim.

Görsel 10. 15- Başta bayraktar süvari Johann Melchior Holtzer olduğu hâlde yirmi yedi birimden müteşekkil kayzerî süvari bölüğü (*Cornet*).

Görsel 11. 16- At sırtında iki onbaşı. 17- Bu bölüğü Viyana Şehir Muhafızlarından Lorentz Falckh tamamladı. 18- Yeni bölüğün liderliğini Johann Paul Krauß yaptı. 19- Kayzerî subayların yedi koşumlu ve yedekli atı.

Görsel 12. 20- [Krauß'un]Yardımcısı Lutz. 21- Bir onbaşı. 22- Sekiz trompetçi ve bir köşen. 23- Yarbayın ve süvari komutanının altı uşağı ve iki piyadesi. 24- At sırtında Yarbay von Schwanesini ve süvari komutanı Flalk.

Görsel 13. 25- Bunları takip eden diğer on birim ve başlarında bayrağı taşıyan Onbaşı von Wisenhütter. 26- Viyana Şehir Muhafızı Wohlgemuth.

Görsel 14. 27- Bu ekibi iki uşağı ile birlikte Teğmen yardımcısı Alius tamamladı. 28- Akabinde kayzerî ve eyalet şehrinin Dâhilî Belediye Meclisi ve Haricî Belediye Meclisi'ne ait üçüncü bölüğünden Albay mirahur Franz Ditrich ve dokuz koşumlu ve yedekli atı geldi.

Görsel 15. 29- Altı birimden oluşan yirmi dört adet zırhlı süvari (*Cuirassier*) ile kôsleri örtmek üzere iki alt subay. 30- Müteakiben on trompetçi ve kôszen. 31- Yardımcı Nicolaus von Molitor. 32- At sırtında dört hizmetli. 33- Yarbay rütbesinde Viyana Belediye Reisi ekselansları Johann Adam Zahlheimb (1737-1740), yanında iki piyade ve örtü taşıyan altı hizmet grubu (*Scharrdiener*). 34- At üstünde Dâhilî Belediye Meclisi üyesi, yarbay rütbesinde ekselansları Andreas Ludow, Dâhilî Belediye Meclisi üyesi ekselansları Franz Burckh ve yanında iki uşak.

Görsel 16. 35- Başlarında bayrağı taşıyan Dâhilî Belediye Meclisi'nden Onbaşı Frank Joseph Sturm olduğu hâlde otuz üç birimden oluşan bölüğün tamamı.

Görsel 17. 36- Bu bölüğü Dâhilî Belediye Meclisi'nden Yüzbaşı Joseph Melchior Grienwald tamamladı. 37- At sırtında Ali çavuş, veya teğmen. 38- Müteakiben at sırtında sekiz adet alt düzeyde Türk hizmetli. 39- Onları takip eden üç Türk subayı. 40- Bir Türk kapıcı. 41- At sırtında büyük elçinin on dört adet çuhadarı veya öncü birliği.

Görsel 18. 42- İki Alman köylü tarafından çekilen on iki eyersiz Türk hediye at. 43- Ayrıca at sırtında on sekiz Türk kapıcı. 44- Yine at üstünde yedi çuhadar veya kapı halkı geldi.

Görsel 19. 45- At sırtında iki Türk elçilik subayı; Selâm Ağası veya teşrifatçı ve bunun arkasından kapıcıbaşı. 46- Müteakiben sarı renkte bayrağı ile bayraktar veya bayrak taşıyıcısı geldi. 47- Yine beş Türk saraç ve bir o kadar yedek at. 48- At sırtında dört Türk subayı. 49- İki tuğlu bayraklar. 50- Daha fazla alt rütbeli Türk hizmetli yan yana.

Görsel 20. 51- Arkalarında tam koşumlu ve gümüş kalkanlı altı koşumlu ve yedekli Türk atı. 52- Bunların arkasında iki Türk saraç. 53- Bir yedek Türk atı, yine koşumlu ve gümüş kalkanlı. 54- İki hizmetlisiyle bir Türk subayı. 55- Müteakiben kayzeri saray tüccarları bölüğü ve kayzeri konakçıbaşı Hoffegger, yedi koşumlu ve yedekli at ve subayları.

Görsel 21. 56- Yardımcı Schlegelhoff. 57- Arkalarında sekiz tompetçi ve ortalarında köşen. 58- Kayzerî saraçbaşı Wuhrrer. 59- İki teğmen Hölzel ve Dicker.

Görsel 22. 60- At sırtında on altı birimden mürekkep diğer bölük, başlarında hem 1719'da hem de 1740'ta bayraktarlık yapan Onbaşı Heimerl, her dördüncü birimde bir onbaşı bulunuyordu. 61- Bu bölüğü muhafız âmiri Geramb tamamladı. 62- Müteakiben on iki kayzerî trompetçi ve köşen, bunların önündeyse at süren yirmi iki kayzerî saraç.

Görsel 23. 62- Müteakiben on iki kayzerî trompetçi ve köszen, bunların önünde yse at süren yirmi iki kayzerî saraç. 63- Arkalarından dört çift Alman beyazı. 64- Bir Türk subayı.

Görsel 24. 65- Yine at üstünde dokuz Türk çuhadar, veya hizmetli, iki üst subay. 66- Türk büyük elçinin, beş Türk saraç tarafından çekilen beş koşumlu ve yedekli at. 67- Kayzerî saray konakçısı albayı ve iki saray kuryesi. 68- Müteakiben sekiz Türk deli çavuş.

Görsel 25. 69- Ekselansları Türk büyük elçiye ait dört şatır, veya yaya; sağ tarafta Prens Augsburg (aslında Prens [Heinrich von] Auersperg), sol tarafta General Wurmbrand'ın ikişer piyadesi. 70- Arkalarında Prens Augsburg ve General Wurmbrand'ın ön dört uşağı. 71- Ekselansları Türk Büyük Elçisi Cânibî Ali Paşa'nın bizzat kendisi, başında büyük kallâvî kavuğu, at sürerken, elinde ak balıkçıl kuşunun tüyünden yapılmış yelpaze; sağında at sırtında kayzerî majestelerinin kayzerî çavuşbaşı (Obristhofmarschall) ekselansları Heinrich Prens von Augsburg ve solunda ekselansları Heinrich Casimir Kont

von Wurmbrand, mareşal ve Saray Harp Şûrâsı mensubu, mihmandar; kayzerî çavuşbaşının arkasında at üstünde kayzerî saray tercümanı.

Görsel 26. Cânibî Ali Paşa'nın tasviri.

Görsel 27. 72- Arkalarında at sırtında hem kayzerî hem de Türk sâkiler (*Mundschenk*). 73- Kayzerî saray at çekildi.

Görsel 28. 74- Müteakiben subaylarıyla birlikte yeniçeriler geldi. 75- Filinta (*Flinte*) tüfekleriyle Türkler.

Görsel 29. 76- Mızraklarıyla sipahiler. 77- At sırtında Türk soylular (ekâbir).

Görsel 30. 78- Müteakiben Türk çuhadarlar veya hizmetliler. 79- Arkalarında silahdar veya silah taşıyan, at üstünde dört başka Türk subayı. 80- Üç Türk bayrağı.

Görsel 31. 81- Peşlerinde Türk mehter takımı.

Görsel 32. 82- Türk katırcılar [metinde sehven eşek deniyor] (harbende-i miriye). 83- Alman oğlanların sürdüğü Türk atları.

32 **Görsel 33.** 84- Yine üç Türk hizmetlisi. 85- Elçinin altı koşumlu ve yedekli tören arabası. 86- İki prens uşağı.

Görsel 34. 87- Altı koşumlu ve yedekli atı olduğu hâlde Prens Augsburg'ın mirahuru. 88- Prens Augsburg'ın arabası ve iki haydut (Macar paralı asker, Alm. *Heiduck*).

Görsel 35. 89- Üç kont uşağı. 90- Kont Wurmbrand'ın mirahuru ve altı koşumlu ve yedekli at. 91- Kont Wurmbrand'ın arabası ve iki haydut.

Görsel 36. 92- Üç beygirli çifte koşulu bir Türk arabası. 93- Bir Türk subayı. 94- Müteakiben Dragoner von Althan bölüğünden dört birlik; not: gravürde yer darlığı dolayısıyla bir birlikten fazlası gösterilemedi.

Görsel 37. 95- Bir Raablı husar bölüğü. 96- Bir Türk subayı.

Görsel 38. 97- Arkalarında on dört Türk hokkabaz. 98- Katırlar.

Görsel 39. 99- Develer ve deve üstünde iki köşen.

Renkli olmasa bile gayet canlı, hareketli, yer yer alegorik ve eğlenceli olduğu söylenebilecek bu gravür, yukarıda örnekleri verilmiş olanlarla mukayese edildiğinde görüldüğü üzere öncekilere nazaran mütakâmil bir seyir zevki sunar. Öte yandan Ali Paşa gravürünün, 1700 ile 1719'daki gravürlerde kullanılan kompozisyon ile meydana getirildiği, elçilik alayı betimlemelerinde görmeye alışık olduğumuz veçhile alayın yılan gibi kıvrıldığı dikkati çekmektedir. Viyana şehrine dair, bir önceki büyük elçide olduğu gibi (1719), herhangi bir unsur / siluet yer almamaktadır. Numaralandırılmış zevata dair ilgili açıklamalar, büyük oranda isabetli ama eksik fakat değerlidir. Ayrıntılara son derece dikkat edilerek hazırlanmış gravürün, tam da Habsburg Viyanası'na vâsıl olan son Osmanlı büyük elçisi Cânibî Ali Paşa'nın diplomatik misyonuna tesadüf etmesi, ehemmiyetini – Baeck'in bilemeyeceği ölçüde – yükseltmektedir. Zira Cânibî Ali Paşa'dan sonra 19. yüzyıl başında tarihe karışacak olan Kutsal Roma Alman İmparatorluğu (1806) başkentine bir daha büyük elçi rütbesinde Osmanlı diplomatı gelmeyecektir. Bu nedenle bu gravür, aynı zamanda Habsburg başkentine gelen Osmanlı büyük elçilerinin şehre girişlerine dair “son” tasvir özelliğini taşır. Bundan bir asır sonra fotoğrafçılığı ilk kez portreler için ticarî olarak kullanmanın bir yolunu bulan Louis Jacques Mandé Daguerre'ye kadar (1839) daha epey zaman varken, satın alınan, elden ele dolaşan ve bir zamanlar bütün Viyana kitapçılarında bulunabilen bu görsel, muhtemelen yoğun bir ilgi görmüştü ve renk gibi eksikliklerin tamamlanması, hayal gücüne kalmıştı.

Sonuç

Bu makalede, gravürün 18. yüzyıl Osmanlı büyük elçilerine ilişkin örneklerinden – 1700, 1719 ve 1740 yıllarına ait – birkaçı ele alınmıştır. Ortaya çıkan bulgular muvacehesinde, herkesin kolaylıkla dâhil olabileceği tasvirlerin resmigeçitleri ve Avrupalılar gözünden Osmanlıları daha iyi anlamaya, ayrıca dönemi okumaya katkı sağladığı, bildiklerimize hiç değilse zenginlik kattığı görülmektedir. Neticede gravürün, hele temsil kapasitesi yüksekse, kitabî anlatımların tamamlayıcı bir unsuru ve akademik çalışmaların ikmal edilmesinde – şayet doğrudan ilgili örnekler varsa – bir nevi olmazsa olmazı olarak değerlendirilebileceği söylenebilir. Bu yol ve usulün tatbiki bir konuyu ele alırken

gayet fonksiyoneldir. Zaten bu sanat, döneminde de tam olarak bu işlevi görüyordu. Zira Avrupa'da tüm elçiliklere dair, ister İstanbul'dan gelsin isterse Berlin veya Madrid'den, ilgili arşivlerin raporlarında ve teşrifat zabıtlarında yeterli ölçüde, gazete ve havadis mecmualarında ise özet şeklinde yazılı bilgi mevcuttur. Bununla birlikte yüzlerce sayfanın anlattığı, bazen yalnızca bir bakır levhanın ortaya koyduklarını karşılamayabilir.

Cânibî Ali Paşa, gerçekten de hiç olmadığı kadar muazzam kalabalıkla, 922 kişiyle vardığı Viyana şehrine girerken, bu gravürde zikredilenden çok fazla zümreden müteşekkil bir heyete sahipti.³³ Yine de bu kıymetli nadir gravür, gerek bir bütün ve gerekse detaylı olarak incelendiğinde, Bâbîâlî'nin 1740 yılı itibarıyla ihtişamına da belli oranda fikir verebilmektedir.

Kaynaklar

Arşiv Belgeleri

Avusturya Devlet Arşivi (OeStA), Haus-, Hof-, und Staatsarchiv (HStA), Zeremonialprotokoll 17.

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA), Nâme-i Hümayûn Defterleri (A.DVNS.NMH.d.), nr. 7

Sözlük ve Ansiklopediler

Allgemeines Lexikon der Bildenden Künstler von der Antike bis zur Gegenwart, c. 2, haz. Ulrich Thieme ve Felix Becker, Leipzig 1908; c. 21, haz. Hans Vollmer, Leipzig 1927.

Nagler, Georg Kaspar, *Neues allgemeines Künstler-Lexicon oder Nachrichten aus dem Leben und den Werken der Maler, Bildhauer, Baumeister, Kupferstecher, Formschneider, Lithographen, Zeichner, Medailleure, Elfenbeinarbeiter, etc.*, c. 1, Linz 1904.

Neue Deutsche Biographie, c. 12 (Kleinhans-Kreling), haz. Historischen Kommission bei der Bayerischen Akademie der Wissenschaften, Berlin 1980.

Reske, Christoph, *Die Buchdrucker des 16. und 17. Jahrhunderts im deutschen Sprachgebiet. Auf der Grundlage des gleichnamigen Werkes von Josef Benzling*, haz. Michael Knoche ve Sven Kuttner, Wiesbaden 2015.

Salzmann, Karl H., "Drugulin, Wilhelm", *Neue Deutsche Biographie*, c. 4, (1959), s. 139-140.

³³ Detaylar için bk. Ercan, *Cânibî Ali Paşa*, s. 215-217.

Kaynak Eserler

- Baeck, Elias, “Aussführliche Vorstellung dess grossen und Prachtigsten Empfangs Einzug dess Türckischen Herrn Gross-Bottschaffters Tschanibei Alli Bassa: So den 23ten Augusti Anno 1740 in ... Wienn” (1740), *Prints, Drawings and Watercolors from the Anne S.K. Brown Military Collection*. Brown Digital Repository. Brown University Library.
- Drugulin, Wilhelm Eduard ve Leipziger Kunst-Comptoir, *W. Drugulin's historischer Bilderatlas: Verzeichniss einer Sammlung von Einzelblättern zur Cultur - und Staatengeschichte vom fünfzehnten bis in das neunzehnte Jahrhundert*, c. 2, Leipzig 1867.
- Felsecker, Adam Jonathan, *Einzug des osmanischen Botschafters Ibrahim Bassa in Wien am 30. Jänner 1700* (Bild und Bericht), 1700, Wien Museum, Inv.-Nr. 198952.
- Gründ- und umständlicher Bericht von denen römisch-kayserlichen wie auch ottomannischen Gross-Botschaften, wodurch der Friede oder Stillstand zwischen dem aller-durchleuchtigst-grossmächtigst- und unüberwindlichstem römischen Kayser Leopoldo primo und dem Sultan Mustafa Han III. den 26. Januarii, 1699 zu Carlowitz in Sirmien auf 25. Jahr geschlossen und darauff auch denen respective Höffen zu Wienn und Constantinopel bestätigt worden, Viyana 1702.
- Kraus, Johann Melchior, “Ausführliche Relation und accurate Abbildung wie die folenne/ Einzugs Ordnung/ Von dem aus der Ottomanischen Pfortten/ allhier angelangten Herrn Grossbottschaffter/ Ibrahim Bassa ...”, 1719, Wien Museum, Inv.-Nr. 41207.

Araştırmalar

- Ercan, Hüseyin Onur, *Cânibî Ali Paşa. Habsburg Viyanası'nda Son Osmanlı Büyük Elçisi (1740-41)*, VakıfBank Kültür Yayınları, İstanbul 2024.
- Ercan, Hüseyin Onur, “Rıdvan Ağa'dan Süleyman Bey'e (1634-1774): Osmanlı Elçilik Heyetlerinin Avusturya Devlet Arşivindeki İzleri”, *Osmanlı Araştırmaları*, 56, (2020), s. 49-96.
- Lippmann, Friedrich, *Der Kupferstich*, Berlin 1905.
- Petritsch, Ernst D., “Türken in der Wiener Vorstadt: Osmanische Großbotschaften nach Wien im 18. Jahrhundert,” *Die Türkenkriege des 18. Jahrhunderts: Wahrnehmen – Wissen – Erinnern*, haz. Wolfgang Zimmermann ve Josef Wolf, Regensburg 2017, s. 101-128.
- Teply, Karl, “Türkische Gesandtschaften nach Wien 1488-1792”, *Österreich in Geschichte und Literatur*, 20, (1976), s. 14-33.
- Uluskan, Murat, “Bir Osmanlı Elçisinin Yolculuk Hazırlığı: İbrahim Paşa'nın 1699 Avusturya Elçiliği”, *Türklük Araştırmaları*, 20, (2008), s. 251-275.

Extended Summary

Cânibî Ali Pasha was hosted in Vienna for nine months and five days between 23 August 1740, when he entered the city, and 25 May 1741, when he left the city. In addition to representing the splendour of his state, Cânibî Ali Pasha was engaged in an intensive diplomatic traffic, especially in the commercial affairs of Ottoman subjects. Cânibî Ali Pasha's ambassadorship to Vienna, which has many features that distinguish him from his predecessors, has not been dealt with independently by local and foreign researchers until 2024, when we prepared a monograph on Cânibî Ali Pasha (Hüseyin Onur Ercan, *Cânibî Ali Paşa. Habsburg Viyanası'nda Son Osmanlı Büyük Elçisi (1740-41)*, VakıfBank Kültür Yayınları, İstanbul 2024). In this article – in order to avoid repetition – the focus is not on the pasha's diplomatic mission, but on his entry into the city depicted in an engraving by Elias Baeck in 1740, which we only briefly touched upon in our book and stated that we would deal with it separately.

Dating back to the mid-15th century, the technical and artistic development of engraving has been very rapid with numerous examples showing a wide range of subjects. Engraving was used extensively not only for portraits of famous people, but also for explaining historical events to people of the Early Modern Age, whose literacy rate was low. The aspects of the rich corpus of European engravings that can shed light on history, especially Ottoman history, are numerous and important. In this article, a few examples of engravings related to the 18th-century Ottoman ambassadors are discussed. In the light of the findings, it is seen that the depictions, contribute to a better understanding of the official parades and the way the Ottomans were seen through the eyes of Europeans, as well as to reading the period.

When we look at the 18th-century examples of engravings depicting the Ottoman theme of entering the city, the last two great ambassadors Ibrahim Pasha (1700) and Silahdar Ibrahim Pasha (1719), the predecessors of Cânibî Ali Pasha, we see that the problem of showing the large embassy delegation on a single page was overcome by depicting the procession as a long-tailed serpent coiling its way forward. Considering that the delegation in 1700 consisted of 571 and the one in 1719 of 763 participants, it can be said that this was an accurate and already obligatory solution. In addition to the size of the delegation, there was also a tremendous number of mounts and beasts of burden. The similarities between the 1700 and 1719 engravings can be said to be in terms of perspective, the snaking procession, the procession starting from the lower left frame and moving to the right in a certain order, the appearance of pedestrians, horsemen and carriages in the procession, and the presence of waving flags. In 1700 (engraving by Adam Jonathan Felsecker), supposedly depicting the ambassador's retinue, is almost unintelligible, whereas in the examples of 1702 (this time in a German work of unknown authorship "Gründ- und umständlicher Bericht von denen römisch-kayserlichen wie auch ottomannischen Gross-Botschaften, wodurch der Friede oder Stillstand zwischen dem aller-durchleuchtigst-grossmächtigst- und unüberwindlichstem römischen Kayser Leopoldo

primo und dem Sultan Mustafa Han III. den 26. Januarii, 1699 zu Carlowiz in Sirmien auf 25. Jahr geschlossen und darauff auch denen respective Höffen zu Wienn und Constantinopel bestätigt worden, Vienna 1702”) and 1719 (engraving by Johann Melchior Kraus) the ambassadors can at least be recognized by the turban on their heads. The depictions, however, make it impossible to make out the face.

The German painter, cartographer and engraver Elias Baeck (1679-1747) adopted the pseudonym “heroic courage” (Heldenmuth) while studying in Rome. While in Venice in 1705, he lived for a long time in Laibach (now Ljubljana, the capital of Slovenia) before moving to Augsburg, where he died in 1747 at the age of 68. Baeck was renowned for his engravings, but he also produced a number of books. The engraving by Baeck of Cānibî Ali Pasha's entrance into Vienna in August 1740 is extremely rare, measures 44.2 x 34.1 cm, shows the procession in 14 rows with 99 ranks and is dated 1740. Baeck's work must have been printed in Augsburg. The engraving discussed in this article (Figure 5) somehow ended up in the library of Brown University, one of the eight most prestigious Ivy League universities in America, founded in 1764. According to the library, it is doubtful whether the engraving is by Baeck, hence the question mark next to the name. The condition of the engraving, entitled “Detailed Presentation of the Grand and Most Splendid Reception at the Entrance of the Turkish Ambassador Cānibî Ali Pasha”, is as follows: “Upright folio, matted; margins severely trimmed; soiled, piece missing and repaired; creased.” Since the engraving has not been found elsewhere, the question remained whether it is indeed by Baeck. The enigma was solved thanks to W. E. Drugulin (1822-1879), a 19th-century Leipzig publisher, renowned collector and art dealer. In his voluminous two-volume catalogue of his legendary collection, Drugulin wrote that the work of the same title was signed “El. Baeck” in his voluminous two-volume catalogue of the legendary collection. Furthermore, he states that the same engraving was printed under two different titles (the second with Baeck's pseudonym Hermundt) and adds that the engraving is “available in all bookshops in Vienna”. These entries in the collection list therefore remove any doubt as to whether the engraving is by Baeck.

This engraving is far more comprehensive and detailed than the previous examples. Baeck's excellent work is emphasized by the grouping of all the ranks (Figure 6-39). It is probably safe to say that the German engraver spent a great deal of time on this work. At the bottom of the engraving, the numbering of each division is accompanied by Baeck's annotations. It has not been possible to find out who or whoever commissioned the engraving, even if we have looked at the sources of the period. Although there is no doubt that it was ordered, the patron was most likely the court of Vienna, as it is known that the artist did a great deal of work for the Habsburgs. In the case of this engraving, however, the patron may have been an enterprising publisher, or, less likely, Baeck himself. The engraving shows in detail the procession entering the city under a cloudless sky and in hot weather on Tuesday 23 August 1740 / 30 Cemaziyelevvel 1153, setting off from Schwechat, the nearest station to the city, at 11 am, passing through the city

wall amongst an indescribable crowd and arriving at approximately 2 pm at the guesthouses in Leopoldstadt in the order in which it proceeded according to Baeck's depiction. This work, which has dozens of elements, has elements that fall within the research field of art history, painting history, clothing history, military history, weapon history, music history, zoology, etc.

Although not in colour, this engraving is lively, animated, allegorical and entertaining in places, and offers a more sophisticated viewing experience than its predecessors offer. The relevant descriptions of the enumerated figures are largely accurate but incomplete, nevertheless valuable. The fact that the engraving, produced with the utmost attention to detail, coincides with the diplomatic mission of the last Ottoman ambassador to Habsburg Vienna, Cânibî Ali Pasha, raises its significance to a degree that Baeck could not have known. After Cânibî, there would be no more Ottoman diplomats of the rank of ambassador to the capital of the Holy Roman German Empire (1806), which would disappear at the beginning of the 19th century. For this reason, this engraving is also the "last" depiction of the entry of Ottoman ambassadors to the Habsburg capital. A century later, long before Louis Jacques Mandé Daguerre (1839), who first found a way to use photography commercially for portraits, this image, which was bought, passed from hand to hand and at one time available in all Viennese bookshops, probably attracted a great deal of attention and it was left to the imagination to fill in deficiencies such as colour.

As a result, it can be said that engraving, especially if it has a high representational capacity, can be considered as a complementary element of book narratives and a kind of prerequisite for the completion of academic studies - if there are directly related examples. The application of this way and method is very functional when dealing with a subject. In fact, this art had exactly this function in its time. This is because all envoys in Europe, whether from Istanbul, Berlin or Madrid, have sufficient written information in the reports of the relevant archives and the minutes of the ceremonies, as well as summarized information in newspapers and news magazines. However, what hundreds of pages tell may sometimes not have the same effect as what a single copper plate reveals. As Cânibî Ali Pasha entered the city of Vienna, where he arrived with 922 people, indeed with an unprecedentedly large crowd, he had a delegation consisting of a much larger number of people than the one shown in this engraving. Nevertheless, this precious rare engraving, when examined both as a whole and in detail, gives some idea of the splendor of the Sublime Porte in 1740.